

บทที่ 4

การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอน

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำ เพื่อจะได้ทราบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในครั้งนั้นๆ ประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด ไม่ว่าจะจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบใด เพียงแต่ว่าครูผู้สอนจะจัดวิธีการวัดและประเมินผลด้วยวิธีการใด หรือใช้เครื่องมือแบบใดเท่านั้น

ในปัจจุบันการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับการวัดประเมินผลเป็นสิ่งที่ทำควบคู่กันไป เพื่อที่จะได้เห็นพัฒนาการหรือความก้าวหน้าของผู้เรียนได้ตลอดเวลา อีกทั้งยังใช้วิธีการวัดประเมินผลที่หลากหลายรูปแบบ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนของตน และได้รับข้อมูลย้อนกลับ เพื่อจะได้พัฒนาตัวเองตามความเหมาะสมด้วย

การวัดและประเมินผล ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรจัดและประเมินผลผู้เรียนให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ และเจตคติหรือคุณธรรม จริยธรรม ในการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนอาจใช้วิธีการวัดและประเมินผลโดยการประเมินการปฏิบัติ (Performance Assessment) ซึ่งผู้เรียนต้องปฏิบัติพฤติกรรมให้สมบูรณ์ตามที่ผู้ประเมินต้องการจะวัด หรือใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งเป็นการประเมินผลที่นอกจากผู้เรียนจะต้องปฏิบัติพฤติกรรมให้สมบูรณ์ตามที่ผู้ประเมินต้องการแล้ว พฤติกรรมนั้นจะต้องเป็นพฤติกรรมที่สำคัญ จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน และเป็นจริงตามสภาพของชีวิต ในการประเมินผลมีวิธีให้เลือกมากมายวิธีครูผู้สอนสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม และผลที่ได้จะเป็นตัวบ่งชี้ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน (สิริพัทธ์ เจษฎาวิโรจน์, 2546 หน้า 95)

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้จากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียนระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม และ ค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่/เพียงใด ดังนั้นการวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระ การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปใน กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือ ผู้เรียนผู้สอนและพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และ ค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่างๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครู ผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของ ผู้เรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่ม สามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนของตนได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของ ผู้เรียน

สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมินโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ สถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้าน การเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผล การประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการ เรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัด ให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้าย ของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้ จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาแต่ละแห่ง (กรมวิชาการ, 2544 หน้า 24-25)

ความหมาย

สำหรับความหมายของการวัดและการประเมินผลนั้น นักวิชาการได้ให้ความหมายในหลายแง่และหลายมุมต่างที่สะท้อนออกไป กล่าวคือ

1. การวัดผล (Measurement)

เคอร์ลิงเกอร์ (Kerlinger) ให้ความหมายของการวัดผลไว้ว่า หมายถึง การกำหนดตัวเลข แก่สิ่งของหรือเหตุการณ์ต่างๆ ตามกฎเกณฑ์

กิลฟอร์ด (Guidford) ให้ความหมายอย่างกว้างของการวัดผลว่า คือ การพิจารณาหรือตีค่าข้อมูลในรูปของตัวเลข

อุทุมพร ทองอุไทย ให้ความหมายของการวัดผลว่า เป็นกระบวนการนำตัวเลขหรือสัญลักษณ์มาเกี่ยวข้องกับลักษณะหรือคุณสมบัติของวัตถุ คน หรือสิ่งของที่จะวัด

การวัด จะต้องมึลักษณะดังนี้

- 1) ต้องมีกลุ่มของวัตถุ คน หรือสิ่งของ
- 2) มีคุณสมบัติของลักษณะที่จะวัด
- 3) มีการกระทำโดยให้เป็นตัวเลข หรือสัญลักษณ์ของวัตถุ คนหรือสิ่งของนั้น
- 4) ต้องพิจารณาถึงธรรมชาติ ตลอดจนการนำตัวเลขหรือสัญลักษณ์เหล่านั้นไปใช้

ไพศาล หวังพานิช ได้กล่าวว่า การวัดผลการศึกษา กระบวนการในการกำหนดหรือหาจำนวนปริมาณ อันดับ หรือรายละเอียดของคุณลักษณะหรือพฤติกรรมความสามารถของบุคคล โดยใช้เครื่องมือเป็นหลักในการวัด และโดยทั่วไป การวัดผลจะมีอยู่ 2 อย่าง คือ การวัดผลทางกายภาพศาสตร์ (Physical Science) ซึ่งเป็นการวัดเพื่อหาจำนวนปริมาณของสิ่งต่างๆ ที่เป็นรูปธรรม เช่น น้ำหนัก มักมีเครื่องมือที่ให้ผลเชื่อถือได้ และมีหน่วยในการวัดแน่นอน และการวัดผลทางสังคมศาสตร์ (Social Science) ซึ่งเป็นการวัดเพื่อหาจำนวนหรือคุณภาพของสิ่งที่เป็นนามธรรม ไม่มีตัวตนแน่นอน เช่น ความรู้ และเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลประเภทนี้มักให้ผลเชื่อถือได้ต่ำ เนื่องจากไม่มีหน่วยการวัดที่แน่นอนและสิ่งที่วัดจะเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ผลการวัดถึงอาจเกิดความผิดพลาด (Errors) ได้มากกว่าการวัดผลทางกายภาพศาสตร์

จากความหมายดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่า การวัดเป็นการบอกเชิงปริมาณ หรือการตีค่าเป็นตัวเลขตามกฎเกณฑ์

2. การประเมินผล (Evaluation)

สำหรับความหมายของคำว่า การประเมินผล ได้มีผู้ให้คำนิยามหรือความหมายต่าง ๆ กัน ดังนี้

เวอร์ทซิง และแซนเดอร์ส (Worthing and Sanders) ได้นิยามว่า การประเมินผล คือ การชี้บ่งถึงคุณค่าหรือประสิทธิภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การประเมินผลจะต้องรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินคุณค่าหรือประสิทธิภาพของแผนงาน/โครงการ ผลผลิตหรือผลงานที่เกิดขึ้น วิธีดำเนินการ วัตถุประสงค์ หรือประโยชน์ของทางเลือกต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

ทักแมน ได้ให้ความหมายของการประเมินผลว่า เป็นวิถีทางในการพิจารณาตัดสินว่าแผนงานหรือโครงการได้บรรลุเป้าหมายหรือไม่

กาญจนา เกียรติประวัติ อธิบายว่า การประเมินผล คือ การนำผลที่วัดได้มาหาค่าคุณค่า การประเมินผลควรจะต้องรวมถึงการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ วิธีการที่ได้ใช้ไปเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ตลอดจนพิจารณาถึงปริมาณของคุณสมบัติที่วัดได้ เช่น เก่งหรือไม่เก่ง ดีหรือไม่ดี เป็นต้น

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ให้ความหมายว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งของ หรือการกระทำใดๆ โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐาน

กล่าวโดยสรุป การประเมินผล หมายถึง กระบวนการพิจารณา ตัดสินคุณค่าของวัตถุประสงค์ สิ่งของ หรือการดำเนินงานว่าบรรลุความสำเร็จมากน้อยเพียงใด เก่งหรือไม่เก่ง ดีหรือไม่ดี โดยอาศัยข้อมูลที่ได้มาจากการวัดเป็นหลัก

ด้วยเหตุนี้ การวัดผลและประเมินผลจึงสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันอย่างมาก กล่าวคือ ถ้าผลของการวัดถูกต้อง การประเมินผลมักเชื่อถือได้ และตรงกับความเป็นจริง ถ้าหากผลของการวัดผิดพลาด การประเมินผลก็อาจผิดพลาดด้วย จะเห็นว่าทั้งสองคำมีความสัมพันธ์กันจนบางครั้งใช้คำทั้งสองแทนกันได้ อย่างไรก็ตาม ไพศาล หวังพานิช มองว่า การวัดผลและการประเมิน ยังมีลักษณะในรายละเอียดที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถชี้ให้เห็นอย่างชัดเจน ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงข้อแตกต่างระหว่างการวัดผลกับการประเมินผล

การวัดผล	การประเมินผล
1. เป็นการกำหนดจำนวน ปริมาณ หรือ รายละเอียด	1. เป็นการกำหนดระดับของคุณค่า หรือ ตัดสิน หรือสรุปผล
2. กระทำอย่างละเอียด ทีละด้านทีละอย่าง	2. สรุปรวมเป็นข้อชี้ขาด
3. ใช้เครื่องมือเป็นหลัก	3. ใช้ผลการวัดเป็นหลัก
4. ผลที่ได้เป็นข้อมูล รายละเอียด	4. ผลที่ได้เป็นการตัดสินใจ
5. อาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์	5. อาศัยการใช้ดุลยพินิจ

ในการประเมินผลสิ่งใด จำเป็นจะต้องพิจารณาองค์ประกอบหลายๆ ด้าน เพื่อจะได้ครอบคลุมปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ดังนั้น การประเมินผลจึงมีองค์ประกอบ จำนวน 3 ประการ คือ

1. ผลการวัด เป็นข้อมูล ที่ทำให้ทราบสภาพความจริงของสิ่งที่ประเมินว่า มีปริมาณ หรือคุณสมบัติอย่างไร
2. เกณฑ์การพิจารณา เป็นมาตรฐานที่ใช้เปรียบเทียบกับผลการวัด
3. การตัดสินใจ เป็นการตัดสินใจคุณค่าด้วยการเปรียบเทียบ ระหว่างผลการวัดกับ เกณฑ์

ความจำเป็นของการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน การสอนที่สมบูรณ์ จะต้องเริ่มที่การตั้งจุดมุ่งหมายของการสอน เตรียมเนื้อหา กิจกรรมและสื่อในเรื่องที่จะสอน สร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล ลงมือสอน วัดและประเมินผลการเรียนการสอน

นอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนแล้ว การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ยังกระทำเพื่อจะได้ทราบพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน ปรับปรุงวิธีการเรียนการสอน และเพื่อตัดสินเลื่อนชั้น ดังนั้น การวัดผลและประเมินผลเป็นกิจกรรมทางวิชาการที่สำคัญยิ่ง ประการหนึ่ง การเรียนการสอนจะได้ผลดีเพียงไร หรือบรรลุจุดหมายหรือไม่ ย่อมทราบได้จาก การวัดผลหรือประเมินผล

หน้าที่ของผู้บริหารในด้านการวัดและประเมินผล คือ การส่งเสริมให้ครูรู้จักหลักการ และวิธีการวัดผลและประเมินผล นอกจากนั้น ตัวผู้บริหารเองต้องมีความรู้ในเรื่องการวัดผลและประเมินผลด้วย เพราะจะได้เข้าใจ และสามารถแนะนำครูผู้สอนได้ ผู้บริหารจะต้องช่วยบริการ และอำนวยความสะดวกในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล ต่างๆ โดยสรุป ในแง่บริหารการจัดการประเมินผลการศึกษา มีความจำเป็นดังนี้

1. เพื่อทราบผลการเรียนของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงแก้ไขการเรียนของตนได้ ก่อนที่จะก้าวไปศึกษาบทเรียนใหม่
2. เพื่อประโยชน์ในการเลื่อนชั้นเรียน และการจัดแบ่งผู้เรียนตามความสามารถ
3. เพื่อเป็นหลักฐานในการรายงานผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ ทำให้ผู้ปกครองรู้ ความก้าวหน้าของผู้เรียนในปกครองของตน และช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างบ้านกับ โรงเรียน
4. เพื่อประโยชน์ในการให้ประกาศนียบัตร เมื่อจบชั้นการศึกษา และแจ้งผลการเรียน ให้สถาบันอื่น เช่น มหาวิทยาลัยที่นักเรียนจะไปเรียนต่อขอทราบมา เพื่อสถิติอื่นๆ ในทาง การศึกษา
5. ช่วยให้ผู้ฝ่ายแนะแนวทราบข้อมูลของผู้เรียน จะได้ช่วยวิเคราะห์ความเด่นด้อยของ ผู้เรียน เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาเป็นรายบุคคล และเป็นแนวทางในการแนะแนวการเรียน หรืออาชีพให้แก่ผู้เรียน
6. ช่วยให้ผู้ฝ่ายบริหารได้ทราบข้อมูล เพื่อปรับปรุงมาตรฐานทางวิชาการของโรงเรียน ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางปรับปรุงส่งเสริมสภาพการเรียนการสอนให้แก่ครู และใช้เป็นข้อมูลในการ ประเมินทิศครูใหม่ (อนุศักดิ์ สมิตสันต์, 2540 หน้า 146-147)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผล เป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการเรียนการสอน มีประโยชน์ในด้าน ต่างๆ ดังนี้

1. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูอาจารย์ ทำให้ครูอาจารย์ทราบว่าผลการสอน ของตนเองเป็นอย่างไรและจะได้แก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น
2. เพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียนนักศึกษา นักเรียนนักศึกษาจะได้ทราบว่า ตนมี ความรู้ ความเข้าใจในบทเรียนหรือไม่เพียงใด ซึ่งจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงตนเอง

3. เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารงานในสถานศึกษา ทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตร โครงการสอน บันทึกการสอนที่นำมาสู่การปฏิบัติว่าประสบปัญหาอย่างไร จะได้แก้ไขปรับปรุงอย่างไร

4. เพื่อเป็นข้อมูลทางการศึกษาทั่วไป เช่น ผลการเรียนรู้การศึกษาสำเร็จตามหลักสูตร เป็นแนวทางในการทำงานและศึกษาต่อ

5. เป็นหลักฐานด้านการศึกษาของสถานศึกษาในด้านการรับนักศึกษา ผลการเรียนรู้ และการสำเร็จตามหลักสูตร

6. เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาในด้านผลการเรียน และการสำเร็จการเรียน ของนักเรียนนักศึกษา (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546 หน้า 166-167)

ลักษณะของการวัดและประเมินผล

การประเมินผลที่สอดคล้องกับวิธีการสอนแบบบูรณาการควรมีสภาพใกล้เคียงกับธรรมชาติมากที่สุด โดยอยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จริง ดังนั้นการวัดและประเมินผลจึงควรมีลักษณะสำคัญต่างๆ ดังนี้

1. สะท้อนภาพพฤติกรรมและทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในสถานการณ์จริง เป็นการแสดงออกในภาคปฏิบัติทักษะกระบวนการเรียนรู้ ผลผลิตและแฟ้มสะสมงาน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล และการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. ใช้เทคนิคการประเมินผลที่หลากหลาย เนื่องจากการประเมินจากการปฏิบัติที่ผู้เรียนจะต้องลงมือทำจริง แสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรมว่าทำอะไรได้บ้าง ไม่ว่าจะเป็นการประดิษฐ์ชิ้นงาน การทดลอง การเขียนรายงาน หรือการทำกิจกรรมอื่นๆ ทุกอย่างควรเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน

3. เน้นให้ผู้เรียนแสดงออกด้วยการสร้างสรรค์ผลงาน ดึงความคิดขั้นสูง ความคิดที่ซับซ้อน และการใช้ทักษะต่างๆ ออกมาได้ เช่น ทักษะการแก้ปัญหา

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นผลมาจากการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความเป็นจริง และสามารถประยุกต์สิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

5. ใช้ข้อมูลอย่างหลากหลายเพื่อการประเมิน โดยครูผู้สอนควรรู้จักผู้เรียนทุกแง่ทุกมุม คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล รับข้อมูลมาจากหลายๆ ทาง การกำหนดปัญหาหรืองานควรเป็นแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างคำตอบที่หลากหลาย

6. เน้นการมีส่วนร่วมในการประเมินระหว่างผู้เรียน ครู และผู้ปกครอง การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล จะทำให้ผู้เรียนรู้จักการวางแผน การเรียนรู้ตามความต้องการของตนเองว่าเขาอยากรู้ อยากทำอะไร (โดยมีครูเป็นผู้ช่วยให้คำแนะนำ) ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ และการประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การวัดและการประเมินผลนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดคุณภาพการสอนและการเรียนรู้ การใช้เทคนิควิธีการวัด และการประเมินผลที่หลากหลายจะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้มีความหมายมากยิ่งขึ้น (สิริพัชร์ เจษฎาวิโรจน์, 2546 หน้า 96)

ขั้นตอนในการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนจึงสามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดจุดประสงค์ในการวัดและประเมินผลการเรียน ก่อนที่จะวัดและประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ครูผู้สอนควรที่จะกำหนดจุดประสงค์ก่อนว่าจะวัดอะไร วัดแค่ไหน และวัดเพื่ออะไร ซึ่งการกำหนดจุดประสงค์ในการวัดและประเมินผลการเรียนควรให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ในการสอน เพราะการสอนกับการวัดและประเมินผลเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน ดังนั้น เมื่อจุดประสงค์ในการสอนช่วยครูผู้สอนให้มีเป้าหมายในการสอนชัดเจน ก็ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการวัดและประเมินผลด้วย

2. การเลือกและสร้างเครื่องมือ เมื่อทราบว่าการวัดและประเมินผลครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายอย่างไร และต้องการจะวัดคุณลักษณะหรือพฤติกรรมใดของผู้เรียน ขั้นต่อไปก็ควรพิจารณาว่าในการวัดคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่กำหนดไว้นั้น ควรใช้เครื่องมืออะไรบ้างจึงจะวัดได้ตรงความต้องการอย่างครบถ้วน เพราะเครื่องมือในการวัดมีหลายอย่าง บางอย่างก็เหมาะสมกับการวัดพฤติกรรมบางชนิด การวัดในแต่ละครั้งจึงต้องเลือกเครื่องมือให้เหมาะสม หรืออาจต้องใช้เครื่องมือหลายๆ ชนิดประกอบกัน เพื่อวัดพฤติกรรมด้านต่างๆ ครบทุกด้านตามจุดประสงค์

3. การนำเครื่องมือไปทำการสอบวัดผู้เรียน ครูผู้สอนหรือผู้คุมสอบควรจัดเตรียมสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม เพื่อให้นักเรียนทำข้อสอบหรือแก้ปัญหาได้อย่างเต็มความสามารถ ไม่ให้มีสิ่งรบกวนสมาธิหรือเวลาของผู้เข้าสอบ รวมทั้งกำหนดเวลาสอบให้เหมาะสม

4. การตรวจและนำผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ในขั้นนี้ เป็นการรวบรวมและแปลงคำตอบของผู้เรียนให้เป็นคะแนนแล้วจัดบันทึกไว้ จากนั้นจึงรวบรวมคะแนนของผู้เรียนที่ได้จากการวัดทุกชนิดจากทุกระยะ มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

5. การประเมินผล เป็นการตัดสินว่าผู้เรียนมีความสามารถขนาดไหน สูงหรือต่ำกว่าเกณฑ์ แต่ละคนได้ระดับผลการเรียนอะไร ผู้เรียนส่วนใหญ่มีผลการเรียนเป็นเช่นไร

วิธีการวัดผลการเรียนการสอน

การประเมินผลที่ดีควรมีขอบเขตกว้างขวาง และใช้วิธีการหลายๆ แบบ ทั้งนี้ เพื่อให้ครูได้วัดผลอย่างถูกต้อง วิธีการวัดผลการเรียนการสอนมีหลายอย่าง เริ่มตั้งแต่การสังเกตไปจนถึงการทดสอบ ซึ่งพอจะจำแนกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. การวัดโดยใช้การทดสอบ (Testing Technique)
2. การวัดโดยไม่ใช้การทดสอบ (Non-testing Technique)

ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

1. การวัดโดยใช้การทดสอบ เป็นการวัดโดยมีแบบทดสอบ (Test) เป็นเครื่องมือในการวัด แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

1.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) เป็นข้อสอบที่มุ่งวัดคุณลักษณะทางด้านความรู้ ความคิด และความสามารถ หรือพุทธิพิสัยและทักษะพิสัย แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ

ก. แบบทดสอบที่ครูสร้างเอง (Teacher-made Test Standard Test) ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเพื่อทดสอบความรู้ ความสามารถ และทักษะของนักเรียนในชั้นเรียน สอบเสร็จแล้วก็อาจทิ้งไป แล้วสร้างใหม่ในการสอบคราวหน้า หรือปรับปรุงดัดแปลงข้อสอบเก่ามาใช้ใหม่

ข. แบบทดสอบมาตรฐาน (Standard Test) ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่สร้างและผ่านกระบวนการพัฒนาจนมีคุณภาพได้มาตรฐาน ส่วนใหญ่จะใช้ในการวัดผลสัมฤทธิ์แบบรวบยอด

1.2 แบบทดสอบวัดความถนัดและเชาว์ปัญญา (Aptitude and Intelligence Test) เป็นข้อสอบที่มุ่งวัดคุณลักษณะทางด้านพุทธิพิสัยและทักษะพิสัย เป็นข้อสอบที่วัดความสามารถของผู้เรียนว่าจะเรียนได้มากน้อยแค่ไหน หรือมีความถนัดในทางใด

1.3 แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ (Personality Test) หรือวัดการปรับตัว (Adjustment Test) บางตำราก็เรียกว่า แบบทดสอบบุคลิกภาพและสถานภาพทางสังคม (Personal-social Test) แบบทดสอบชนิดนี้ใช้เป็นเครื่องมือในการวัดคุณลักษณะด้านความรู้สึกหรือจิตพิสัย เช่น เจตคติ ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ และวัดบุคลิกภาพของบุคคล เช่น การปรับตัวในสังคม ฯลฯ เป็นต้น

ส่วนรูปแบบของข้อสอบมี 3 รูปแบบเช่นเดียวกัน คือ (1) ข้อสอบแบบปากเปล่า (Oral Test) ซึ่งเป็นการสอบแบบใช้วาจาหรือคำพูดระหว่างผู้สอบและผู้ถูกสอบโดยตรง มักต้องสอบเป็นรายบุคคล (2) ข้อสอบแบบข้อเขียน (Written Test) ซึ่งแบ่งเป็นแบบความเรียงหรือที่เรียกว่า อัดนัยและแบบปรนัย ซึ่งผู้สอบต้องเขียนหรือทำเครื่องหมายในแบบทดสอบ (3) ข้อสอบภาคปฏิบัติ (Performance Test) ซึ่งเป็นการสอบโดยให้ผู้สอบแสดงพฤติกรรมด้วยการปฏิบัติจริง มักเน้นในวิชาที่มีภาคปฏิบัติเป็นหลัก เช่น ศิลปะ ดนตรี พลศึกษา เป็นต้น ข้อสอบแบบนี้เหมาะใช้วัดด้านทักษะพิสัย แต่ผู้สอนต้องไม่คำนึงแต่ด้านผลปฏิบัติ (Product) เท่านั้นควรเน้นด้านวิธีการปฏิบัติ (Procedure) ด้วย

2. การวัดโดยไม่ใช้การทดสอบ เป็นการวัดโดยใช้วิธีเหล่านี้ คือ

2.1 การสอบถาม (Questioning) เป็นการใช้รายการคำถามที่เตรียมไว้เป็นชุดเพื่อถามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วส่งไปให้ผู้ตอบหรือผู้เรียนอ่านและเขียนตอบส่งกลับมา มักใช้ถามข้อเท็จจริง (Facts) และความคิดเห็นต่างๆ หรือพุทธิพิสัยและจิตพิสัย ครูอาจใช้เครื่องมือ ซึ่งได้แก่ แบบสอบถามแบบปิด (Closed Form) คือ เป็นแบบสอบถามที่คำถามแต่ละข้อมีตัวเลือกหรือคำตอบให้ผู้เรียนเลือกตอบ หรือใช้แบบสอบถามแบบเปิด (Open-ended Form) คือ เป็นแบบสอบถามแต่ละข้อเว้นที่ให้ผู้ตอบเขียนตอบลงไปเอง มักใช้กับการเรียนการสอนในระดับสูง

2.2 การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการพูดคุย สทนาหรือซักถามกันระหว่างครูกับผู้เรียนหนึ่งคนหรือมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป อาจเป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ และอาจมีการกำหนดคำถามต่างๆ ไว้ล่วงหน้า หรือไม่มีการกำหนดคำถามที่แน่นอน แต่มีเพียงประเด็นคำถามกว้างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์เท่านั้นก็ได้ ในการสัมภาษณ์นั้น หากใช้วัดคุณลักษณะทางด้านพิสัย เช่น ความคิดเห็นหรือความรู้สึกนึกคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะเรียกว่า การสัมภาษณ์ แต่หากคำถามที่ใช้ถามเป็นการวัดคุณลักษณะทางด้านความรู้ ความคิด หรือพุทธิพิสัย หรือต้องการทราบระดับการเรียนรู้ของนักเรียน จะเรียกว่า การสอบปากเปล่า (Oral Testing)

2.3 การสังเกต (Observation) เป็นการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ศึกษาพฤติกรรมต่างๆ ของผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน โดยที่ครูอาจมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้เรียนหรือไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม อย่างเช่น การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนขณะที่กำลังเล่นเกมต่างๆ ก็ได้ และการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนของครูนั้นอาจจะเฝ้าดูพฤติกรรมต่างๆ โดยที่ไม่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการสังเกตได้ทั้งหมด หรือครูอาจจะเฝ้าดูอย่างมีการเตรียมการในสิ่งที่ต้องการ

สังเกต หรือจะเฝ้าดูไว้ล่วงหน้า แล้วจดบันทึกเฉพาะข้อมูลที่ต้องการศึกษาเท่านั้น มักใช้วัดคุณลักษณะทางด้านจิตพิสัยและทักษะพิสัย

2.4 การวัดผลงาน (Product Evaluation) บางที่เรียกว่า การตรวจผลงานเป็นการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านรูปธรรมมากกว่านามธรรม ผู้เรียนต้องมีผลงานที่ใช้วัด ส่วนผู้ประเมินหรือผู้ตรวจผลงานต้องตั้งเกณฑ์ในการวัดไว้ล่วงหน้า ซึ่งในแต่ละเกณฑ์อาจมีน้ำหนักเท่ากันหรือไม่เท่ากันก็ได้ เช่น ถ้าผลงานนั้นๆ มุ่งที่ความประณีต สวยงาม เกณฑ์ในข้อนี้จะมีค่าน้ำหนักสูงกว่าเกณฑ์อื่นๆ เป็นต้น

ลักษณะที่ดีของการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

ในการวัดและประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ครูผู้สอนต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักการ การวัดและประเมินผลการเรียนที่ดีนั้น มีลักษณะดังนี้

1. การวัดและประเมินผลต้องยึดจุดประสงค์เป็นหลัก
2. การวัดผลการเรียนของผู้เรียนบางด้าน เช่น ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย ไม่ควรใช้เครื่องมือเพียงชนิดเดียว เช่น ข้อทดสอบ ควรใช้วิธีการวัดผลวิธีอื่นๆ ประกอบด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลเพียงพอสำหรับการประเมินผลการเรียน
3. การวัดและประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ควรดำเนินการด้วยจำนวนบ่อยครั้ง อาจจะดำเนินการทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และภายหลังการเรียนเสร็จสิ้นแล้ว
4. เครื่องมือที่ใช้วัดผลการเรียนของผู้เรียน ควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เหมาะสม และทันสมัยยิ่งขึ้น
5. ผู้เรียนคนใดมีข้อบกพร่องหรือจุดอ่อน ซึ่งทำให้ผ่านเกณฑ์การประเมิน ครูควรหาวิธีการแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้น เช่น การสอนซ่อมเสริม เป็นต้น
6. ครูต้องนำผลที่ได้จากการวัดและประเมินผลการเรียน มาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการสอนของครูให้ดีขึ้นด้วยในเวลาเดียวกัน
7. ครูควรเตรียมหรือสร้างเครื่องมือวัดผลและตั้งเกณฑ์ไว้ล่วงหน้า ใช้เครื่องมือวัดผลอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับจุดประสงค์ของเนื้อหาวิชา และหลักสูตรที่กำหนดไว้
8. การวัดและประเมินผลการเรียนของผู้เรียน สำหรับบางกรณีควรใช้ภาษา หรือถ้อยคำ และเวลาให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะและระดับชั้นเรียนของผู้เรียน เช่น บางกรณีอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ บางสถานการณ์อาจใช้วิธีการสอบปากเปล่า หรือการใช้แบบทดสอบ เหล่านี้ เป็นต้น

ลักษณะที่ดีของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล

การประเมินผลในด้านการเรียนการสอน จะใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือในการวัดผลเป็นหลัก โดยเฉพาะการวัดผลสัมฤทธิ์ และความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนที่ยื่นในแต่ละวิชา จะใช้แบบทดสอบประเภทสัมฤทธิ์ผล แบบทดสอบประเภทนี้จะต้องมีคุณภาพดี ผลที่ได้จากการวัดจึงจะเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ โดยทั่วไปแบบทดสอบที่เป็นเครื่องมือใช้ในการประเมินผลที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ความเที่ยงตรง (Validity) คือ ความสามารถจะวัดในสิ่งที่ต้องการจะวัด เช่น ต้องการวัดความสามารถทางคณิตศาสตร์ในการแก้โจทย์คณิตศาสตร์ แต่ข้อสอบออกมาถามความจำ เช่น สูตรนั้นว่าอย่างไร สูตรนี้ว่าอย่างไร ข้อสอบนั้นก็ไม่ได้วัดความสามารถในการแก้โจทย์คณิตศาสตร์ กลายเป็นวัดความจำไป ทำให้ข้อสอบขาดความเที่ยงตรง ความเที่ยงตรงยังมีความหมายหลายอย่าง คือ ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) หมายถึง ข้อสอบที่ออกมาตรงตามหลักสูตร และเนื้อหาที่ครูให้ ความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบในแบบทดสอบกับองค์ประกอบที่ต้องการวัด เช่น น้ำหนักตามแผนผัง การออกข้อสอบ เป็นโครงสร้างที่ต้องการวัด ถ้าแบบทดสอบวัดตามสัดส่วนของน้ำหนักในแผนผัง ก็ถือว่าข้อสอบมีความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง

2. ความเป็นปรนัย (Objectivity) ข้อสอบควรปราศจากความคลุมเครือของคำถามหรือคำตอบ ความไม่คงเส้นคงวาในการให้คะแนน ปราศจากอคติในการให้คะแนน โดยอิทธิพลของความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ตรวจ ในการออกข้อสอบ ไม่ว่าจะเป็นข้อสอบแบบเรียงความ (Essay Type) หรือข้อสอบแบบปรนัย (Objective Type) ควรวางแผนการออกข้อสอบ และการตรวจให้เป็นปรนัยมากที่สุด ข้อสอบแบบเรียงความที่ดีอาจมีความเป็นปรนัยได้เช่นกัน

3. ความสมดุล (Balance) ข้อสอบจะมีความตรงตามเนื้อหาได้ จะต้องวัดพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องที่สอนได้ครอบคลุมทั้งเนื้อหา และวัตถุประสงค์ สัดส่วนของคำถามเป็นไปตามแผนผังการออกข้อสอบ มิฉะนั้น ครูอาจจะออกข้อสอบในเนื้อหาที่เพิ่งสอนเสร็จใหม่ ๆ มากเกินไป

4. ความยุติธรรม (Fairness) ผู้สอบทุกคนมีโอกาสที่จะตอบถูก ถ้ามีความรู้ในเรื่องที่ออกข้อสอบนั้นๆ ไม่ใช้การลงผู้สอบ โดยความคลุมเครือของภาษาไม่ระบุชัดแจ้ง ว่าต้องการให้ผู้สอบต้องแสดงพฤติกรรมอะไรในการตอบข้อสอบนั้นๆ ตัวอย่างการใช้กลวงทางภาษา เช่น ข้อสอบ ถูก-ผิด ต่อไปนี้ นายกรัฐมนตรีของไทยคนหนึ่งในอดีตชื่อ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร คำเฉลยข้อสอบที่ผิด เพราะการสะกดชื่อผิดในลักษณะที่สังเกตได้ยาก เป็นการไม่ยุติธรรม และเป็นกลวงในเรื่องภาษามากกว่าจะวัดเนื้อหาอื่นใด

5. ความเชื่อมั่น (Reliability) คือ ความคงเส้นคงวาของคะแนนสอบ ข้อสอบที่ดีนั้น เมื่อใช้สอบซ้ำอีก ผู้สอบคนเดียวกันควรจะได้คะแนนเท่ากัน แต่ในทางปฏิบัตินั้นมีตัวแปรอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น การเรียนรู้จากการสอบครั้งก่อนๆ พัฒนาการในตัวผู้สอบยิ่งช่วงเวลาในการสอบครั้งห่างกันมาก ตัวแปรนี้ก็ยังมีอิทธิพลมากๆ ฯลฯ ตัวแปรเหล่านี้มีส่วนทำให้คะแนนในการสอบสองครั้งเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่อย่างไรก็ตามคะแนนทั้งสองครั้งจะต้องมีความสัมพันธ์กันทางบวก และมีค่าสูงด้วย จึงจะถือว่าข้อสอบฉบับนั้นมีความเชื่อมั่น

องค์ประกอบที่มีอิทธิพล ทำให้ข้อสอบมีความเชื่อมั่นมากหรือน้อย ได้แก่

1. ความยากของข้อสอบเหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้สอบหรือไม่ ข้อสอบยากเกินไป หรือง่ายเกินไป จะมีผลทำให้ค่าความเที่ยงต่ำ
2. ความคงที่ของผู้สอบในด้านความตื่นตัว พลังความคิด ความสมดุลของอารมณ์ถ้ามีความคงที่เหล่านี้ จะทำให้ค่าความเที่ยงสูง
3. ความเป็นปรนัย และความคงเส้นคงวาในการให้คะแนน

6. ให้เวลาพอเหมาะ ข้อสอบที่ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลานั้น แม้ว่าจะต่อเวลาในการทำข้อสอบให้นานเท่าใด คะแนนของผู้สอบก็คงไม่เพิ่มขึ้นอยู่นั่นเอง ในการสอบนั้นถือว่า ความเร็วไม่ใช่สิ่งสำคัญในการวัดความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หรือการตัดสินใจ ดังนั้น แบบสอบวัดสัมฤทธิ์ผล ควรให้เวลาพอเพียงที่ผู้สอบเกินกว่า 92% ของจำนวนผู้เข้าสอบทั้งหมด ทำข้อสอบนั้นเสร็จ

จากลักษณะของเครื่องมือที่ดีที่ใช้ในการประเมินผลนี้ ถ้าหากผู้สร้างเครื่องมือได้ตระหนักถึงความสำคัญในการที่จะสร้างเครื่องมือในการวัดที่มีคุณภาพดี อันเป็นจุดแรกที่จะนำไปสู่การได้มาซึ่งคะแนนที่ถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุดแล้ว ความหวังที่จะได้มาซึ่งความถูกต้องยุติธรรมในการวัดและประเมินผลการศึกษา คงเป็นสิ่งที่ไม่เกินความสามารถที่จะทำได้ (อนุศักดิ์ สมิตสันต์, 2540 หน้า 249-254)

เครื่องมือในการวัดผลการเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลมีหลายชนิด ได้แก่

1. แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน เช่น การสังเกตผู้เรียนปฏิบัติงาน
2. แบบจัดอันดับคุณภาพของงาน โดยเป็นตัวเลขแสดงอันดับคุณภาพของงาน
3. แบบทดสอบ เป็นเครื่องมือที่นิยมใช้ในสถานศึกษามี 2 ลักษณะ คือ

1. แบบอัตนัย (Subjective Test) เป็นแบบความเรียงเป็นข้อทดสอบที่ไม่จำกัดการตอบของผู้ตอบ ข้อทดสอบแบบอัตนัยมีข้อดีที่ไม่ต้องเสียเวลาในการเตรียมออกข้อสอบนานออกไปได้ง่าย และสะดวกเหมาะกับการวัดที่ต้องการให้นักเรียนนักศึกษาแสดงเหตุผล และความคิดสร้างสรรค์ เป็นตัวของตัวเอง แต่ก็มีข้อเสียตรงที่ออกได้ไม่ครอบคลุมหลักสูตร การตรวจให้คะแนนไม่แน่นอนและในการตรวจแต่ละครั้งจะเสียเวลามาก แต่ก็ยังเป็นข้อสอบที่จำเป็นสำหรับครูอาจารย์ ที่ต้องการวัดความคิด และการใช้เหตุผล รวมทั้งการเขียนความเรียงด้วย ถ้าหากจะนำไปใช้ ครูอาจารย์ควรคำนึงถึงการสร้างข้อทดสอบแบบอัตนัย ดังนี้

- 1.1 การตั้งคำถามควรถามให้เข้าใจง่าย รัดกุมชัดเจนไม่คลุมเครือ หรือถามยาวเยิ่นเย้อเกินความจำเป็น
- 1.2 ออกข้อสอบแต่ละเรื่องควรมีหลายข้อ และสอบวัดบ่อยๆ และหลายครั้ง เพื่อจะได้ครอบคลุมเนื้อหาในหลักสูตร
- 1.3 ออกข้อสอบวัดการนำไปใช้ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ไม่ออกด้านความจำอย่างเดียว
- 1.4 ไม่ควรให้มีการเลือกข้อทดสอบทำเป็นบางหัวข้อ
- 1.5 ควรชี้แจงให้ผู้เรียนได้เข้าใจวิธีการให้คะแนนของผู้สอน
- 1.6 การตรวจให้คะแนนควรมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน
- 1.7 ควรมีข้อสอบหลายข้อ เวลาตรวจควรตรวจทีละข้อ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการให้คะแนน
- 1.8 ควรให้คะแนนตามความคิดและเหตุผลเชิงสร้างสรรค์ ไม่ควรลบคะแนนเพราะความสกปรกขูดลบขีดฆ่า

2. ข้อทดสอบแบบปรนัย (Objective Test) ข้อทดสอบแบบปรนัยเป็นข้อทดสอบที่จำกัดการตอบของผู้ตอบ แต่สามารถออกได้มากข้อ ครอบคลุมหลักสูตร แต่ก็ไม่อยู่กับการสร้างข้อสอบของครูผู้สอน ข้อทดสอบแบบปรนัยแบ่งได้เป็น 3 ชนิด คือ

- 2.1 แบบถูก-ผิด (True-False) ข้อสอบแบบนี้กำหนดให้ผู้ตอบชี้ว่า ข้อความที่กำหนดให้ นั้นถูกหรือผิด ข้อทดสอบนี้มีทางเลือกเพียง 2 ทางจึงไม่ค่อยนิยมใช้เพราะผู้ตอบเดาได้ง่าย
- 2.2 แบบจับคู่ (Matching) ข้อทดสอบแบบนี้มีข้อความสองตอนที่สัมพันธ์กัน แล้วให้ผู้ตอบจับคู่ให้ตรงกัน หากจะนำไปใช้ ควรจะได้คำนึงถึง คำถามและคำตอบที่สัมพันธ์กัน

นั้นเป็นเรื่องเดียวกัน และไม่ควรมีจำนวนข้อเกินกว่า 8 ข้อ และตัวที่จะใช้เป็นตัวคำตอบควรมากกว่าตัวคำถาม 2-30 ตัว

2.3 แบบเติมคำ (Completion Type) ข้อสอบแบบนี้จะเว้นข้อความที่สำคัญของประโยคนั้นไว้ แล้วให้ผู้ตอบหามาใส่หรือเติมให้สมบูรณ์ ข้อสอบควรเป็นคำถามเฉพาะที่จะตอบเป็นแบบอื่นไม่ได้เว้นที่ว่างพอให้ตอบและหลีกเลี่ยงคำถามที่แนะนำคำตอบ

3. แบบเลือกตอบ (Multiple Choice) เป็นแบบที่มีคำถามแล้วมีคำตอบให้เลือก 4-5 ตัว โดยให้เลือกคำตอบตัวที่ถูกต้องที่สุดกว่าตัวอื่นเพียงคำตอบเดียว ส่วนอีก 3-4 ตัวก็เป็นตัวลวงไป ข้อทดสอบแบบนี้ถือเป็นข้อทดสอบที่เหมาะสมที่สุด เพราะสอบวัดได้ครอบคลุมหลักสูตรและยังสามารถนำมาหาความยากง่าย ค่าความเชื่อมั่น ค่าความเที่ยงตรง รวมทั้งปรับปรุงให้ดีขึ้น ข้อควรคำนึงถึงในการสร้าง ข้อสอบแบบเลือกตอบมีดังนี้

- 3.1 ตัวคำถามควรสร้างให้เป็นประโยคที่สมบูรณ์
- 3.2 เน้นจุดที่จะถามให้ชัดเจนและถามให้ตรงจุดนั้น
- 3.3 ไม่ใช่ภาษาซับซ้อน
- 3.4 ไม่ควรใช้คำฟุ่มเฟือยทั้งคำถามและคำตอบเพราะจะทำให้ผู้ตอบงง
- 3.5 ควรหลีกเลี่ยงคำปฏิเสธ เพราะจะทำให้ผู้ตอบไขว้เขว
- 3.6 หลีกเลี่ยงการใช้ตัวเลือกแบบปลายปิดหลายชนิด เช่น ไม่มีคำตอบที่ถูกหรือถูกหมดทุกข้อ
- 3.7 ตัวคำถามและตัวคำตอบสัมพันธ์เป็นเรื่องเดียวกัน
- 3.8 หากจำเป็นก็สามารถใช้รูปหรือตารางแบบภาพประกอบได้
- 3.9 ข้อสอบควรออกให้ครอบคลุมถึงการนำไปใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์ ไม่ควรออกเป็นความจำอย่างเดียว
- 3.10 คำถามที่ถามควรมีคำตอบที่ดีที่สุดถูกต้องที่เพียงคำตอบเดียว
- 3.11 ตัวเลือกแต่ละตัวควรมีอิสระจากกัน คือ ไม่ก้าวก่ายกัน
- 3.12 คำถามอย่าเป็นตัวแนะนำคำตอบ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546 หน้า 167-173)

คุณลักษณะและชนิดของข้อสอบที่ดี

ข้อทดสอบที่ดีจะทำให้เกิดการวัดและการประเมินผลดีตามไปด้วยนั้นคือ สามารถนำไปใช้ในการไขข้อบกพร่องในการเรียนของนักเรียนนักศึกษาได้ ด้วยเหตุนี้การสร้างข้อสอบไม่

ว่าจะเป็นอัตโนมัติหรือปรนัย ต้องยึดหลักลักษณะแบบทดสอบที่ดี 10 ประการ คือ

1. เทียงตรง ได้แก่ แบบทดสอบที่สามารถทำหน้าที่วัดสิ่งที่เราต้องการจะวัดได้อย่างถูกต้อง ตรงตามความมุ่งหมาย กล่าวคือ คะแนนจากการสอบนั้นสามารถให้ความหมายแก่เรา ได้ ตามที่เราปรารถนา

จะเห็นได้ว่า ความเที่ยงตรงนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่เราจะวัดเป็นสำคัญ ซึ่งวัตถุประสงค์นี้เราถือได้ว่าเป็นเกณฑ์ (Criteria) ดังนั้นข้อสอบใดมีความสัมพันธ์กับตัวเกณฑ์มากก็ถือว่ามีความเที่ยงตรงมาก ความสัมพันธ์น้อยก็ถือว่ามีความเที่ยงตรงน้อย

เทคนิควิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการมีเทคนิควิธีการจัดการและประเมินผลหลากหลายวิธี ครูผู้สอนสามารถเลือกวิธีใช้ได้ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาหรือรูปแบบการบูรณาการ และเนื่องจากการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ เน้นการปฏิบัติตามกระบวนการ รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดและประเมินผลผู้สอนจึงต้องเลือกใช้ให้หลากหลาย และดำเนินการควบคู่กันไปในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลที่ต้องการวัดและประเมินผลผู้เรียนให้ได้ครบถ้วนทุกด้านให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการ ได้แก่

1. การสังเกต

การสังเกต เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่ผู้สอนดูจากพฤติกรรมของผู้เรียนหรือจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเป็นการสังเกตรายบุคคล แล้วบันทึกผลการสังเกตไว้ พฤติกรรมที่ผู้สอนควรสังเกตผู้เรียน เช่น การฝึกทักษะต่างๆ ที่ผู้เรียนฝึกขณะปฏิบัติตามรูปแบบการบูรณาการแบบ Nested หรือ Threaded ซึ่งอาจเป็นการฝึกทักษะเดียวหรือหลายทักษะก็ได้ นอกจากการฝึกทักษะแล้ว อาจเป็นการระดมความคิด เหตุและผล การแสดงออกในด้านต่างๆ ผู้สอนสามารถนำผลการสังเกตผู้เรียนมาประกอบการประเมินพัฒนาการของผู้เรียน

2. การบันทึกประจำวัน หรืออนุทิน

การบันทึกประจำวัน หรืออนุทิน เป็นการเขียนบันทึกการปฏิบัติงานของนักเรียน อาจจะเป็นงานเดี่ยวหรืองานกลุ่มก็ได้ รูปแบบกำหนดขึ้นเองได้ แต่การบันทึกควรระบุวันที่วิธี

การดำเนินงาน ผลของงาน ปัญหาและอุปสรรค และแนวทางแก้ไข เพื่อให้มองเห็นภาพรวมของการปฏิบัติ เช่น ในการปฏิบัติงานในรูปแบบการบูรณาการแบบ Immersed หรือแบบ Networked ที่ผู้เรียนต้องถ่วงกรองความรู้ หรือการไปค้นคว้าตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพิ่มเติม ควรได้มีการฝึกเขียนบันทึกการปฏิบัติงานไว้ด้วย เพื่อประกอบในการประเมินภาพรวมของผู้เรียน

3. การตอบปากเปล่า

การตอบปากเปล่า เป็นการให้นักเรียนตอบคำถามด้วยการพูดตอบ โดยครูจะต้องวางแผนว่าจะให้ตอบเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มเล็กๆ และวางแผนการให้คะแนนคำตอบ ในการพูดตอบของนักเรียนครูอาจจะบันทึกเสียงไว้ก็ได้ การตอบปากเปล่าสามารถกระทำได้ 3 วิธี คือ การสัมภาษณ์ การสอบปากเปล่า และการนำเสนอผลงานในการตอบปากเปล่านี้อาจถามนักเรียนในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการในรูปแบบต่างๆ ตามที่ได้วางแผนไว้ หรือเป็นการนำเสนอผลงานหลังจากที่ทำโครงการตามรูปแบบการบูรณาการแบบ Immersed และ Networked เสร็จแล้ว

4. การเขียนคำตอบ หรือความเรียง

การเขียนคำตอบ หรือความเรียง เป็นการให้นักเรียนสร้างคำตอบหรือเขียนแทนการเลือกตอบ โดยอาจให้เขียนเดิมข้อความสั้นๆ หรือให้เขียนเป็นความเรียง เพื่อใช้ตรวจสอบความเข้าใจในการเรียนวิชาต่างๆ การประเมินด้วยวิธีนี้ เปิดโอกาสให้นักเรียนเขียนคำตอบได้อย่างอิสระ ให้นักเรียนได้ใช้ความคิด ทั้งในเนื้อหาและความคิดรวบยอด เหมาะสำหรับการสอนบูรณาการทุกรูปแบบ ทำให้ครูสามารถประเมินผู้เรียนได้ในหลายด้าน

5. การประเมินตนเอง

การประเมินตนเอง ให้นักเรียนเป็นผู้ประเมินตนเอง เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน กระบวนการทำงาน ผลงาน ปัญหาหรืออุปสรรค วิธีการแก้ไข แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพแห่งตน หรือการขอความช่วยเหลือจากครู การประเมินตนเองเป็นภารกิจที่ผู้เรียนต้องรับผิดชอบต่อตนเอง ในการพัฒนางานนั้นให้สำเร็จตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ นำผลการเรียนรู้ไปปรับปรุงและขยายผล ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การประเมินตนเองเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจ ใฝ่เรียนรู้และเป็นผู้นำตนเอง เกิดความก้าวหน้าทั้งในด้านคุณภาพ

ของงานและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การประเมินตนเองสามารถใช้ได้ดีต่อการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่มอบหมายกิจกรรมให้ทำ เช่น การวาดภาพระบายสีสิ่งแวดล้อม การเขียนเรื่องสิ่งแวดล้อม ในการสอนบูรณาการแบบ Webbed เป็นต้น เป็นผู้เก็บข้อมูลจากผู้ร่วมงานในกลุ่มเพื่อนำไปประกอบผลการวิจัย บรรยากาศของการสัมภาษณ์กลุ่ม มุ่งหวังกระตุ้นให้ทุกคนได้มีโอกาสพูดอย่างอิสระและสมบูรณ์ เกี่ยวกับพฤติกรรม เจตคติ และความคิดเห็น การสัมภาษณ์กลุ่มเหมาะที่จะใช้ประเมินผลการทำงานกลุ่ม เพราะนักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอยู่แล้วจะเป็นช่องทางที่ทำให้การสัมภาษณ์กลุ่มดำเนินไปด้วยดี

6. การใช้แฟ้มสะสมผลงาน

แฟ้มสะสมผลงาน คือ หลักฐานผลงานของนักเรียนที่จัดเก็บอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมาย เพื่อแสดงให้เห็นความพยายาม ความสนใจ ความก้าวหน้า ความถนัด ความสำเร็จในการเรียน และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของบุคคล เป็นการเก็บข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการทำงานในชีวิตประจำวัน แฟ้มผลงานจะมีลักษณะเป็นการแสดงคุณลักษณะเด่นของงานที่ได้จัดสรรแล้ว และปริมาณของชิ้นงานขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าของแฟ้มผลงานและผู้ประเมิน ส่วนการประเมินแฟ้มผลงานนั้น ผู้ประเมินต้องตั้งเกณฑ์ไว้ว่า จะประเมินงานโดยรวม หรือแยกประเมินรายชิ้น นำหนักของงานเท่ากันหรือไม่ และมีใครประเมินบ้าง การใช้แฟ้มสะสมผลงานเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถของนักเรียนในด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะต่างๆ ที่นักเรียนพัฒนาได้สำเร็จ ตลอดจนความถนัด ความสนใจ ความพยายาม แรงจูงใจ และพัฒนาการการเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้ประเมินประกอบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแต่ละคนให้มีความชัดเจน และเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น สำหรับการใช้อแฟ้มสะสมผลงานในการประเมินนี้ สามารถใช้ได้กับการเสนอบูรณาการทุกรูปแบบขึ้นอยู่กับครูผู้สอนและนักเรียนที่จะตกลงร่วมกัน

7. การให้คะแนนแบบรูบริค (Scoring Rubrics)

การให้คะแนนแบบรูบริค เป็นการให้คะแนนงานชิ้นใดชิ้นหนึ่ง โดยมองคุณภาพของผลงาน แล้วให้คะแนนตามเนื้องานที่ปรากฏ มีเกณฑ์การให้คะแนนระบุไว้อย่างชัดเจนซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การให้คะแนนผลงานโดยภาพรวม และการให้คะแนนตามรายละเอียดของงาน เช่น การนำเสนอผลงานชีวประวัติของบุคคล อาจให้คะแนนโดยการพิจารณาผลงานโดยรวมทั้งหมด หรือจะให้คะแนนแยกตามรายละเอียดแต่ละประเด็นก็ได้

8. การประเมินกลุ่ม

การประเมินกลุ่ม เป็นการให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น หรือความรู้สึกจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม การพบปัญหาหรืออุปสรรค แนวทางการแก้ไขผลงาน การแสดงความรู้สึกต่อสมาชิกในกลุ่ม และผลที่เกิดจากการทำงานร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม การประเมินกลุ่ม เป็นการฝึกการคิดวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน และฝึกทักษะการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การประเมินกลุ่มเหมาะสำหรับการทำโครงการตามความสนใจ ในการสอนบูรณาการรูปแบบ Immersed และรูปแบบ Networked

9. การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะที่ครุมีโอกาสนพบปะสนทนากับนักเรียนโดยมีการเตรียมหัวข้อหรือคำถามที่ต้องการสัมภาษณ์อย่างง่าย ๆ และไม่ซับซ้อนหรือรายละเอียดที่จะสัมภาษณ์ไว้ด้วย แล้วถามเรียงคำถามไปเรื่อย ๆ หรืออาจมีการถามสลับคำถามขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ในขณะสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ควรเป็นแบบไม่เป็นทางการแต่ผู้ถามจะมีเนื้อหาที่ต้องการจะถามอยู่แล้ว โดยต้องพยายามพูดคุยและนำเข้าสู่เรื่องที่ต้องการ ส่วนใหญ่การถาม นิยมใช้ประเมินผลการเรียนรู้ ด้านความรู้ความเข้าใจในระดับที่สูงกว่าความรู้ความจำ ให้แสดงความรู้สึกนึกคิด และอาจสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ รวมทั้งเห็นคุณค่าของสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วย ตัวอย่าง เช่น การเรียนและฝึกปฏิบัติเนื้อหาด้านดนตรีและนาฏศิลป์ ศิลปะ นักเรียนอาจแสดงความรู้ ความคิดทั้งในเนื้อหาสาระนั้นโดยตรง และเชื่อมโยงสัมพันธ์ไปยังเนื้อหาสาระอื่นด้วย เช่น การร้องเพลง การแสดงท่าทางประกอบเพลงในกลุ่มศิลปะ และเชื่อมโยงไปถึงการเห็นคุณค่า การตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมไทย เป็นต้น

10. การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview)

การสัมภาษณ์กลุ่ม หมายถึง รูปแบบการสัมภาษณ์ของบุคคลกลุ่มเล็กๆ แบบหนึ่งการสัมภาษณ์กลุ่มประกอบด้วย ผู้ร่วมงานกลุ่มละไม่ควรเกิน 7 คน มีผู้อำนวยการความสะดวกคอยให้คำแนะนำ หรือที่เรียกว่าผู้ดำเนินรายการ ผู้ดำเนินรายการมีหน้าที่คล้ายผู้สัมภาษณ์

ตัวอย่าง แสดงการให้คะแนนแยกตามรายละเอียดของผลงาน

ระดับคะแนน	รายละเอียดของผลงาน
9 - 10	มีรายละเอียดของประวัติบุคคลครบทุกด้าน มีรูปภาพประกอบการนำเสนอข้อมูลมีวิธีการที่น่าสนใจ แปลกใหม่ เหมาะสมกับกาลเทศะ
7 - 8	มีรายละเอียดของประวัติบุคคลมากพอสมควร แต่อาจไม่ครบทุกด้าน มีรูปภาพประกอบบ้าง การนำเสนอข้อมูลมีวิธีการพอใช้ได้ รูปเล่มรายงานดี การใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสม
5 - 6	มีรายละเอียดของประวัติบุคคลน้อย การนำเสนอข้อมูลมีวิธีการพอใช้ รูปเล่มรายงานพอใช้ การใช้ภาษาสื่อสารพอใช้
3 - 4	มีรายละเอียดของประวัติบุคคลน้อย วิธีการนำเสนอข้อมูลควรปรับปรุง รูปเล่มรายงานพอใช้ การใช้ภาษาสื่อสารพอใช้
1 - 2	มีรายละเอียดของประวัติบุคคลน้อย วิธีการนำเสนอข้อมูลควรปรับปรุง รูปเล่มรายงานควรปรับปรุง การใช้ภาษาสื่อสารยังไม่ชัดเจน

11. การสนองตอบ

การสนองตอบ เป็นปฏิกิริยาที่สำคัญยิ่งในการสอนตามหลักสูตรบูรณาการ ทั้งครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้ ปฏิกิริยาตอบสนองนี้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาของการเรียนการสอน โดยครูและนักเรียนจะประเมินผลว่าสิ่งที่เกิดขึ้นตรงกับสิ่งที่คาดหวังไว้หรือไม่อย่างไร โดยอาจพิจารณาจากประเด็นคำถามต่อไปนี้

- 1) ประสบการณ์การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียนหรือไม่
- 2) กิจกรรมต่างๆ ที่นักเรียนปฏิบัติตอบสนองจุดประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่
- 3) หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการได้วางแผนและจัดกิจกรรมเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่
- 4) การเรียนรู้ของนักเรียนเชื่อมโยงกับชีวิตจริงหรือไม่ มีความหมายต่อนักเรียนเพียงใด
- 5) สิ่งที่คาดหวังสำหรับบทเรียนบูรณาการนี้มีอะไรบ้าง ประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด มีสิ่งใดต้องปรับปรุงบ้าง

6) นักเรียนมีความคิดเห็น หรือความรู้สึกต่อการเรียนการสอนแบบบูรณาการนี้
อย่างไร

จากวิธีการสอนตอบนี้ ทั้งครูและนักเรียนสามารถร่วมกันสร้างแนวทางแสวงหาความรู้
และวิธีการจัดกิจกรรมใหม่ได้ ครูได้ปรับเปลี่ยนกิจกรรมหรือโครงการให้ตอบสนองความแตกต่าง
ความสนใจและความต้องการของนักเรียน และนักเรียนก็ได้มีโอกาสแสดงออกถึงวิธีการ
ความก้าวหน้า ความสนใจ ความต้องการของตนเองในกระบวนการเรียนรู้ มีโอกาสแสดง
ความคิดเห็นและให้ข้อมูลจากการเรียนรู้แก่ครู ทั้งภาพรวมของหัวข้อเรื่องที่เรียนตลอดจนวิธีการ
เชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับ

12. การใช้แบบทดสอบ

การใช้แบบทดสอบ เป็นการให้นักเรียนแสดงออกซึ่งความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น
การสรุปความหรือเหตุการณ์ และนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ หรือการสร้างความรู้ใหม่ จาก
ความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เดิมซึ่งมีทั้งแบบทดสอบเป็นรายเรื่อง และแบบประเมิน
เจตคติ เช่น แบบทดสอบวัดทักษะการใช้ภาษาในการเขียน แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ
เรื่องทรัพยากรธรรมชาติ แบบทดสอบวัดเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนแบบบูรณาการ เป็น
ต้น

วิธีการประเมินผล จะเห็นได้ว่ามีหลายแบบ แต่ละแบบล้วนประเมินสิ่งที่นักเรียนได้
ปฏิบัติจริง และมีลักษณะพิเศษของแต่ละแบบในการประเมิน ครูผู้สอนจะเลือกใช้วิธีการประเมิน
การปฏิบัติแบบใด ขึ้นอยู่กับเนื้อหา ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และกลวิธีในการสอนของครู ซึ่ง
วิธีการประเมินนี้ นอกจากจะสามารถประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนแล้ว ยังสามารถนำผลมา
ปรับปรุงการสอนของครูและการเรียนของนักเรียนได้อย่างดีอีกด้วย (สิริพัทธ์ เจษฎาวิโรจน์,
2546 หน้า 96-102)

หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผล

ผู้บริหาร มีหน้าที่และความรับผิดชอบในด้านการวัดและการประเมินผล ดังนี้

1. กำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลในเรื่อง

ก. ประเภทของข้อสอบที่ใช้วัดผล

ข. ระยะเวลาที่ใช้ในการสอบ จำนวนครั้งที่สอบและการเก็บคะแนนสอบแต่ละครั้ง

ค. มาตรฐานในการสอบวัดผล

ง. การเตรียมแบบฟอร์มสำหรับรายงานผลการสอบแก่ผู้ปกครอง

2. จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการสอบ เช่น เครื่องพิมพ์ เครื่องโรเนียว ตลอดจนเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก

3. พยายามส่งเสริมครูอาจารย์ให้มีความรู้ทางการวัดและประเมินผล โดยการจัดการฝึกอบรม การประชุมปฏิบัติการ ในด้านเทคนิคการออกข้อสอบ การให้คะแนน การประเมินผล ข้อสอบ ตลอดจนการรายงานผลการสอบ

4. การจัดตารางสอบ ห้องสอบ และระเบียบในการสอนและการคุมสอบ

5. ควรมีการประเมินผลการสอน หากมีการบกพร่องจะได้หาทางแก้ไขต่อไป หรือเสนอแนวทางในการนำไปปรับใช้ครั้งต่อไป

หน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้างานวัดผลและประเมินผล

หน้าที่และความรับผิดชอบ มีดังนี้

1. จัดหาแบบพิมพ์ที่เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียน
2. จัดทำเอกสาร จัดหาข่าวสารที่เป็นความรู้เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียน เพื่อเผยแพร่ให้ครูอาจารย์ได้ทราบทั่วกัน
3. ศึกษาระเบียบ คำถาม ความเคลื่อนไหว ความก้าวหน้าทางวิชาการเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนอยู่เสมอ
4. ดูแลให้ครูอาจารย์ปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลให้ถูกต้อง
5. พิจารณาตัดสินปัญหาเกี่ยวกับการโอนผลการเรียน การวัดและประเมินผลการเรียน
6. ส่งเสริมให้ครูอาจารย์ที่ผ่านการอบรม หรือศึกษาทางการวัดผลและประเมินผลการเรียน ได้มีบทบาทในการพัฒนาการวัดผลและประเมินผลการเรียน
7. ตรวจสอบการใช้ระดับคะแนนของครูอาจารย์ ก่อนที่จะส่งไปยังผู้บริหารสถานศึกษา เพื่ออนุมัติผลการสอบ
8. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อทดสอบและจัดทำข้อสอบมาตรฐาน
9. เก็บรักษาเอกสารและหลักฐานการประเมินผลการเรียนและเอกสารอื่น ตามความจำเป็นที่ต้องใช้เกี่ยวกับงานวัดและประเมินผลการเรียน

การเทียบโอนการศึกษา

ในปัจจุบัน การจัดการศึกษามีรูปแบบหลากหลายมากขึ้น ทั้งหลากหลายลักษณะ สาระ วิธีการจัดการเรียนรู้ ผู้จัดการเรียนรู้ ลักษณะหลักสูตร อีกทั้งหลากหลายลักษณะ กลุ่มเป้าหมายที่เรียนรู้ จึงจำเป็นต้องมีการยืดหยุ่นการศึกษาให้มากขึ้น โดยมีระบบการเทียบโอนการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส หรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษทั้งเด็กพิการและเด็กปัญญาเลิศ ซึ่งมีความแตกต่างโดยสิ้นเชิง จากเด็กปกติ หรือกลุ่มที่เรียนรู้ด้วยระบบการศึกษาแบบอื่นที่เรียกว่า การจัดการศึกษาทางเลือก (Alternation Education) ได้แก่ การเรียนกับพ่อแม่ที่บ้าน (Home School) การเรียนศาสนา อิสลามในปอเนาะ โรงเรียนสามัญศึกษา มหาวิทยาลัยเสมือนจริง เป็นต้น จึงต้องมีการเทียบโอน การศึกษาที่เหมาะสมและเป็นธรรมสำหรับผู้เรียนกลุ่มเหล่านี้

การเทียบโอนการศึกษานั้น แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เป็นการเทียบระดับการศึกษาเพื่อ จบการศึกษาซึ่งมี 3 ลักษณะ คือ เทียบวุฒิจากหลักสูตรต่างประเทศเข้าสู่หลักสูตรในประเทศ เทียบระหว่างหลักสูตร หรือเทียบต่างรูปแบบ ได้แก่ หลักสูตรการศึกษาในระบบและนอกระบบ เทียบจากการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และการเทียบโอนผลการเรียนรู้เป็นการเทียบโอนในระดับ เดียวกันหรือต่างรูปแบบ

ปัจจุบันมีกรม/หน่วยงานต่างๆ ได้วางแผนและจัดระบบการเทียบโอนการศึกษาเนื่อง ด้วยมีการจัดการศึกษาในรูปแบบหลากหลายแตกต่างจากการจัดการศึกษาปกติ ดังเช่น การ เทียบโอนการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยประชุม ปฏิบัติการร่างกรอบแนวคิดการเทียบโอนการศึกษา มีการสัมมนา ประชาพิจารณ์จากกรอบ แนวคิดการเทียบโอนผลการศึกษา จัดทำเอกสารกรอบแนวคิดการเทียบโอนและประชุมระดม ความคิดเห็นเพื่อจัดทำร่างหลักการและวิธีการเทียบระดับการศึกษา นอกจากนี้สถาบัน เทคโนโลยีราชภัฏวชิรเวศน์ได้กำหนดหลักการเทียบโอนผลการเรียน กรมศิลปากรซึ่งได้จัดการศึกษา หลากหลายรูปแบบก็ได้มีเกณฑ์ในการเทียบโอนการศึกษาขึ้น แม้กระทั่งมหาวิทยาลัย รามคำแหงได้กำหนดเกณฑ์การเทียบโอนสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีไว้ชัดเจน

สำหรับกรมศาสนามีการเทียบโอนผลการศึกษาของการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนก ธรรม-บาลี และสามัญศึกษาที่มีแนวปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน มีดังนี้

1. นักธรรมเอก เทียบเท่าประถมบริบูรณ์
2. เปรียญธรรม 3 ประโยค (ป.ธ.) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)
3. เปรียญธรรม 5 ประโยค (ป.ธ.9) และประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 300 ชั่วโมง เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)
4. เปรียญธรรม 9 ประโยค (ป.ธ.9) มีวิทยฐานะชั้นปริญญาตรี
5. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้เข้าสู่หลักสูตรอื่นๆ ในระดับเดียวกันได้เท่านั้น โดยอาศัยคำสั่ง/ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ

ในอนาคตการจัดการศึกษามีรูปแบบที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น จึงอาจมีรูปแบบ/แนวทางในการเทียบโอนการศึกษาแตกต่างหลากหลายมากขึ้นด้วย

การจัดระบบและรูปแบบการเทียบโอนการเทียบโอนอย่างหลากหลาย มีประสิทธิภาพ เป็นเครื่องหมายแสดงความก้าวหน้าด้านการศึกษาอย่างหนึ่ง และเมื่อการปฏิรูปการศึกษา ประสบความสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ โดยเฉพาะมีการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น การเทียบโอนการศึกษาจะเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากยิ่งขึ้น (ปฏิรูปศึกษา, 2544 หน้า 92-98)
